

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU
IX

11-13 Kasım 2016

B İ L D İ R İ L E R

CİLT III

EDİTÖR

DR. COŞKUN YILMAZ

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

**ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU IX**

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın / Dr. Coşkun Yılmaz
Prof. Dr. Gengiz Tomar / Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. Cemalettin Şahin
Prof. Dr. Erhan Afyoncu / Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Prof. Dr. Mustafa S. Küçükbaşcı / Doç. Dr. Uğur Demir

Yayın Koordinatörü ve Görsel Araştırma

Serkan Osmanlıoğlu / Hasan Yapıcı

İmla ve Tashih

Cemal Toksoy / Serkan Osmanlıođlu

Fotoğraf

SMEY / İsmail Küçük / Üsküdar Belediyesi / Müellifler

Kapak Fotoğrafları

Kadir Kendüzler (Gülnuş Emetullah Sultan Camii)

Tasarım ve Uygulama

SMEY / Bülent Avnamak

Baskı ve Cilt

BİLNET MATBAACILIK

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Birinci Cadde No: 16
Esenkent-Ümraniye/İSTANBUL

ISBN: 978-605-9719-24-7

İstanbul, Aralık 2017

Kitabın telif hakları Üsküdar Belediyesi'ne aittir, tamamı veya bir kısmı izinsiz basılamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas yapılamaz.

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

Mimar Sinan Mah. Çavuşdere Cad. No: 35
ÜSKÜDAR / İSTANBUL

Tel: 0216 531 30 00 • Faks: 0216 531 32 25

Osmanlı'dan Günümüze İntikal Eden Üsküdar Medreseleri

M U S T A F A G İ R E S U N
Marmara Üniversitesi

Giriş

İslâmi eğitim kurumu olan medreseler, Osmanlı Dönemi'nde önemli gelişmeler göstererek kendine has bir yapı oluşturmuştur. Medrese, Osmanlı Devleti'nde sıbyan mektebinden sonra, orta ve yüksek dereceli eğitime tekabül eden İslâmi kimliği sebebiyle sadece Müslümanların devam ettiği bir kurum özelliği taşır.

Osmanlı Devleti'nde medreseler, kuruluştan XIX. yüzyıla kadar ilmi ve fikri hayatta etkili, devlet ve toplumu belirli seviyelerde yönlendiren bir kurum idi. Ancak zamanla medreselerde bazı bozulmalar olmuş ve o eski itibarı ile önemini kaybetmiştir. Bunun birçok nedeni olmakla birlikte medreseleri ıslah çalışmaları da başarısız olmuştur. Devlet, Tanzimat'tan itibaren Batı tarzı okullara ağırlık vermiştir.

Medreseler 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Maarif Vekaleti'ne devredilmekle beraber, bu kanundan kısa bir süre sonra da bütün medreseler kapatılmıştır. İstanbul ve diğer şehirlerdeki Osmanlı Medresesi halen kütüphane, sağlık kurumu, kültür kuruluşları, eğitim faaliyetleri, müze vb. amaçlarla kullanılmaktadır.

Bu çalışmayla Üsküdar'da bulunan ve bir kısmı günümüze ulaşmayan medreselerin; tarihi, banileri, fiziki yapısı ve günümüzde ne gibi amaçlar ile kullanıldığına dair bilgiler vermeye çalıştık. Medreseler hakkında çok kıymetli çalışmaların varlığı inkâr edilemez. Ancak biz çalışmamızda özellikle medreselerin mevcut durumları hakkında bilgiler ve görseller sunarak bir nebze olsun bu alanda yeni bilgiler sunmaya çalıştık.

Günümüz Üsküdar sınırları içinde mevcudiyetini koruyan 5 adet medrese mevcuttur. 5 medresenin de varlıklarını kaynaklardan öğrenmekle beraber, maalesef çeşitli nedenlerle günümüze ulaşmamıştır.

Osmanlı Dönemi'nde, Üsküdar'da yapılan medreseler arasında en eski tarihli olanı 1471-1472'de yapılmış olan Rum Mehmed Paşa Medresesi idi. Ancak bu medrese günümüze ulaşmamıştır. Günümüzde Üsküdar'da ayakta kalan en eski tarihli medrese, 1547'de Mimar Sinan tarafından inşa edilen Mihrimâh Sultan Medresesi'dir.

Rum Mehmed Paşa Medresesi

Bânisi, Fatih Sultan Mehmed devri vezir-i azamlarından Rum Mehmed Paşa'dır.¹ Şemsî Paşa Camii'nin üst tarafında bulunan mahallede yer alan külliye, Rum Mehmed Paşa tarafından 876 (1471-1472) yılında inşa ettirilmiştir.² Cami, türbe, medrese, hamam ve imareten oluşan külliyyeden günümüze yalnızca cami ve türbe ulaşmıştır.

Hâdika yazarının beyanına göre, medresenin 1770 tarihlerinde harap durumda olduğu belirtilmiştir.³

Abdullah Ağa Medresesi

Abdullah Ağa Medresesi hakkında en detaylı çalışmayı Cahit Baltacı yapmıştır.⁴ Cahit Baltacı'nın ulaştığı son bilgilere göre medresenin banisi, II. Bayezid devrindeki bostancıbaşlarından Abdullah Ağa'dır.⁵ 1489 yılında vefat etmiş olmakla beraber vakfiyesi 1502 tarihlidir.⁶ Abdullah Ağa Medresesi'nin yeri ise, İstavroz semti yani Üsküdar Beylerbeyi Sarayı'nın bulunduğu bölge idi. Ancak kesin olarak yeri bilinmemektedir.

1 Kemalpaşazâde, onun İstanbul'un fethinde esir düşen Rumlar'dan olup saray hizmetine alındığını söylemekle beraber Aşıkpaşazade'nin eserinde de bu bilgi yer alır. (Hedda Reindl Kiel "Rum Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXXV, Ankara 2008, s. 226-227) Enderun Mektebi'nde yetiştirilerek yükselmiş ve Fatih Sultan Mehmed'in güvenini kazanmıştır. Rum Mehmed Paşa, Fatih'in Arnavut Seferi'nden sonra 1465-1466'da ikinci vezir olmuş, 1567-1568'de Karaman Seferi'ne iştirak etmiş, Mahmud Paşa yerine vezir-i azam olmuş ve 1470-1471 tarihinde azlolunarak katlolunmuştur. (Cahit Baltacı, *a.g.e.*, s. 601)

2 Tuğba Erzincan, "Rum Mehmed Paşa Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXXV, Ankara 2008, s. 228-230.

3 Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Üsküdar Belediyesi*, c. III, İstanbul 2001, s. 1239.s. 1240.

4 *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu (V : 2007 : İstanbul)*, c.I, Coşkun Yılmaz (ed.), İstanbul 2007, s. 97-100.

5 Kabri, Kısıklı Camii avlusundadır.

6 Ömer Lütfi Barkan – Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri*, İstanbul 1970, s. 325-326.

Mihrimah Sultan Medresesi içinden bir görünüm

Mihrimâh Sultan Medresesi

Üsküdar Meydanı'nda, Üsküdar iskelesi karşısındaki Mihrimâh Sultan Külliyesi içerisinde yer almaktadır. Külliye medrese dışındaki yapıları; cami, türbe, hazire, sıbyan mektebi ve çifte hamamdır.

Bânisi Kanunî Sultan Süleyman ile eşi Hürrem Sultan'ın kızları ve Kanunî'nin Sadrazamlarından Rüstem Paşa'nın eşi Mihrimâh Sultan'dır.⁷

Külliye Mimar Sinan eseridir, 1540'ların başında yapımına başlanmış 1547'de bitirilmiştir.⁸ Mimar Sinan'ın mimarbaşı olduktan sonra Şehzâde Külliyesi ile eş zamanlı olarak inşa ettiği ilk önemli yapı gruplarından biridir.⁹ Medrese kare planlıdır, on altı adet talebe hücre ve bir adet dersane-mescidden müteşekkildir. Medresenin ortasında bir adet şadırvan vardır, avlu üstü kapatılmıştır. Medreseye iki yerden giriş yapılabilmektedir.

7 1522'de doğmuş, 1578'de vefat etmiş ve Süleymaniye Külliyesi'nde babasının yanına defnedilmiştir. *Yaşayan İstanbul Medreseleri*, c. II, Zekeriya Kurşun (ed.), İstanbul 2008, s. 275.

8 Mübahat S. Kütükoğlu, *XX. Asra Erişen Osmanlı Medreseleri*, Ankara, 2000 s. 314.

9 İsmail Orman, "Mihrimah Sultan Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXX, Ankara 2005, s. 40-42.

Mihrimah Sultan Medresesi

Mihrimâh Sultan Medrese'sinde 1792 tarihinde 15 kişi ikamet etmekte olup, 1914 tarihli teftiş raporunda ise medresede 35 talebenin kalabileceği belirtilmektedir.¹⁰

1918'den sonra kendi haline terk edilen bina çöplük haline gelmişken İbrahim Hakkı Konyalı'nın uyarıları üzerine restore edilerek önce "Üsküdar Süt ve Mekteb Çocukları Bakımevi", 1975'te ise "Ruh Hastalıkları Dispanserine" tahsis edilmiştir.¹¹ Günümüzde, 1994'ten beri Mihrimâh Sultan Tıp Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Hacı Kadın Medresesi

Bânisi, Kanlıca İskender Paşa'nın kızı Mihrişah Hatun'dur.¹² Mimar Sinan'ın eseri olan medresenin yeri kati olarak bilinmemekle beraber Tuhfe-i Mimarın'da Üsküdar'da olduğu kaydedilir.¹³ Medresenin 960/1552-1553 tarihinde inşa edildiği

10 Mustafa Göleç; Fatih Güldal, *İstanbul'un 100 Mektebi ve Medresesi*, İstanbul 2012, s. 139.

11 Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 315.

12 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1240.

13 Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 2005, s. 328.

Mihrimah Sultan Medresesi

düşünülmektedir.¹⁴ Mehmet Nermi Tezkan'a göre medrese Selman Ağa Camii civarında olabilir.¹⁵ Osmanlıların son devirlerine ait medrese listelerinde yer almamaktadır.¹⁶ Bu da erken tarihlerde ortadan kalktığını göstermektedir.

Gülfem Hatun Medresesi

Gülfem Hatun¹⁷, Kanunî Sultan Süleyman'ın cariyelerinden olup daha sonraları kadınları arasında yer almıştır. 969/1561-1562 yılında vefat etmiş ve ardında birçok hayır eseri bırakmıştır.¹⁸ Bugün mevcut olmayan medresenin Üsküdar'daki Gülfem Hatun Camisi, mektebi ve türbesinin yanında bulunmuş olduğu tahmin edilmektedir.¹⁹

14 Cahid Baltacı, *a.g.e.*, s. 329.

15 Mehmet Nermi Haskan Haskan, *a.g.e.*, s. 1241.

16 Ahmed Neziğ Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul (Câmî, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütübhâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtin İmaretleri)*, İstanbul 2003, s. 637- 639.

17 Adı “ gül ağızlı ” anlamına gelen Gülfem Hatun'un 949/1542-1543 yılında Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından tasdik edilmiş vakfiyesinden babasının Abdurrahman olduğu öğrenilmektedir. (Nuray Güler, *16. Yüzyılda Üsküdar'da Gülfem Hatun Mahallesi (1540-1600)*, [Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008], s. 17.)

18 Semavi Eyice, “ Gülfem Hatun Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c.XIV, İstanbul 1996, s. 238-239.

19 İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, s. 290.

Atik Valide Sultan Medresesi

Şair ve nakkaş Sâî'nin hazırladığı *Tezkiret-ül Bünyan* adlı kitapta Mimar Sinan'ın yaptığı medreseler arasında Gülfem Hatun'un medresesi de vardır.²⁰ Cami, mektep ve türbenin adı bu listelerde geçmemekle birlikte, bu yapıyı da Mimar Sinan'ın yaptırdığı düşünülmektedir.²¹

Hadika yazarı; "*Camiine yakın caddeye nazır türbesi ve yanında mektebi dahi vardır.*" diyerek Ayvansarayî Hüseyin Efendi'nin eserinde medreseye hiç değinmemesi medresenin eserin yazıldığı tarih olan 1768 senesine ulaşmadığını göstermektedir.²² Muhtemelen 12 Zilhicce 1179/22 Mayıs 1766'daki büyük zلزeledede yıkılmıştır.²³ Bundan dolayı maalesef Gülfem Hatun Medresesi günümüze ulaşmamıştır.

Atik Vâlide Medresesi

Üsküdar İlçesi'nde Vâlide-i Atik Mahallesi'nde Atik Vâlide Külliyesi içerisinde-

20 İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, s. 288.

21 Nuray Güler, *a.g.e.*, s. 26.

22 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1240.

23 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1240.

Atik Valide Sultan Medresesi

dir. Külliye'nin medrese dışındaki unsurları; cami, tekke, sıbyan mektebi, darülhadis, darülkurra, imaret, darüşşifa ve hamamdır.

Külliye önceleri Vâlîde Sultan adı ile bilinmekteydi lakin III. Ahmed'in annesi Gülnuş Vâlîde Sultan'ın Üsküdar İskele Meydanı'nda yeni bir külliye inşa ettirmesi üzerine Eski Vâlîde veya Atik Vâlîde diye anılmaya başlanmıştır.²⁴

Bânisi, Sultan II. Selim'in eşi ve III. Murad'ın annesi Nurbânu Vâlîde Sultan'dır. 1583 tarihinde vefat etmiştir. Ayasofya'da, Sultan II. Selim'in türbesinde medfundur.²⁵

Külliye, Mimar Sinan'ın son dönemlerinde verdiği eserlerden biridir. Medreseye cami avlusundan bir merdivenle inilmektedir, yamuk planlı bir arsa üzerine inşa olunmuştur, sağ ve sol cephelerinin uzunlukları birbirini tutmamaktadır, birisi daha uzundur. On sekiz talebe hücresi ve bir dershânesi vardır. Külliye'nin cami kitabesine göre bitiriliş tarihi 1583 olup, medreseye ilk müderris tayini ise 1580'dedir.²⁶

24 Baha Tanman "Atik Valide Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c.IV, İstanbul 1991, s.68-73.

25 Zekeriya Kurşun a.g.e., s. 299.

26 Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s.319.

Atik Vâlîde Medresesi'nde, 1792'deki sayımda 16 kişi, 1869'da 14 talebe bulunmakla beraber 1914'te 20-15 civarında talebe bulunmaktaydı.²⁷ Günümüzde medrese, İlim Yayma Cemiyeti tarafından kullanılmaktadır.

Şemsî Paşa Medresesi

Üsküdar'da Şemsîpaşa Semti'nde, Üsküdar-Harem sahil yolu üzerinde, deniz kenarında bulunmaktadır. Medrese Şemsî Paşa Külliyesinin cüzlerindedir. Medrese dışında külliye cami, türbe ve hazire bulunmaktadır.

Bânisi Şemsî Ahmed Paşa²⁸, Anadolu beyliklerinden İsfendiyoğulları'na mensup olup İsfendiyoğlu Kızıl Ahmed Bey'in torunu ve Mirza Mehmed Paşa'nın oğludur.²⁹

Külliye Mimar Sinan eseridir.³⁰ Mimar Sinan büyük yapılarda gösterdiği ustalığının bir boyutunu da bu küçük külliye göstermiştir. Medrese "L" şeklinde on iki adet talebe hücreleri ile bir derslane-mescidden müteşekkil olup tamamlanma tarihi 1580'dir.³¹

Şemsî Paşa Medresesi'nde 1792'de 11 kişi, 1869'da 4 kişi vardı.³² Balkan Harbi'nde ve 1914'te medresede bir süre muhacirler iskan edilmekle beraber bu durum 1918'de de devam etmiştir.³³

1930'lu yıllarda medrese, son derece harap bir durumda olup odalarında koyun ve inekler barındırılıyordu.³⁴ İbrahim Hakkı Konyalı'nın 7 Nisan 1938 tarihinde Tan'da yazdığı yazı sonucunda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile tamir görmüştür.³⁵ 1953'te ise kütüphane olarak hizmete açılmıştır.

Günümüzde, medresenin talebe hücreleri Kültür Bakanlığı Şemsî Paşa İlçe Halk Kütüphanesi olarak, derslane ise okuma salonu olarak kullanılmaktadır.

27 Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s. 320.

28 Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad devirlerinde devlet hizmetlerinde bulunmuştur. Enderunda yetişmiş, avcıbaşı, bölük ağası, müteferrika ve sonrada sipahiler ağası olmuştur, kısa bir sürede Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği yapmıştır. (Cahid Baltacı, a.g.e., s. 894). II. Selim döneminde padişahın müşahibi olmuştur. III. Murad döneminde de görevinde kalan Paşa 1580 yılında vefat etmiş külliyesindeki türbesine defnolunmuştur. (Erhan Afyoncu, "Şemsî Ahmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DLA)*, c. XXXVIII, Ankara 2010, s. 528)

29 Erhan Afyoncu, a.g.m., s. 527-529.

30 Mehmet Nermi Haskan, a.g.e., s. 1242.

31 Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s. 316.

32 Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s. 317.

33 Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s. 317.

34 İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 291.

35 İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 291.

Şemsi Ahmed Paşa Medresesi

Çinili Medresesi

Üsküdar, Murat Reis Mahallesi'nde, Çavuşdere Caddesi ile Çinili Mescit Sokağı'nın kesiştiği yerde Çinili Külliyesi içerisinde yer almaktadır. Külliye'nin medrese dışındaki unsurları; cami, sıbyan mektebi, sebil, çeşme, çifte hamam ve haziredir. Külliye'nin ismini çinilerinin güzelliğinden aldığı söylenmektedir.

Bânisi Sultan I. Ahmed'in eşi, IV. Murad ve İbrahim'in anneleri meşhur Mâhpeyker Kösem Sultan'dır.³⁶

Külliye 1640 tarihinde inşa edilmiştir, medresenin daha sonradan inşa edildiği sanılmaktadır.³⁷ Külliye'nin mimarı o tarihlerde Hassa Başmimarı olan Kasım Ağa olduğu düşünülmektedir.³⁸ Medrese, külliye içerisinde cami ile aynı avludadır. Medresede yedi talebe hücre ve bir dersane bulunmaktadır. Medrese, şekil itibarıyla "V" biçimindedir.

36 Osmanlı tarihinin en nüfuzlu vâlîde sultanlarından olan Kösem Sultan, 1590'da doğmuş 1651'de vefat etmiştir. (Zekeriya Kurşun a.g.e., s. 309)

37 Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Çinili Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (DBİA), c. II, İstanbul 1994, s. 519-522.

38 Gülçin Erol, "Çinili Cami Külliyesi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), c.VIII, İstanbul 1993, s. 335-337.

Şemsi Paşa
Camii ve
Medresesi

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE İNTİKAL EDEN
ÜSKÜDAR MEDRESELERİ

1792’de 6 talebesi olan Çinili Medrese’den 1869 tarihli aktif durumda olan medreseler listesinde bahis yoktur.³⁹ 1914 tarihli raporda bir-iki talebesi olduğu ancak beş kişinin ikamet edebileceğine işaret edilmiştir.⁴⁰ 1918’de harap olduğundan iskana elverişli bulunmadığına işaret edilmiştir.⁴¹ Yapı harap olarak 1927’de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından İdare-i Husûsiye’ye devredilmiştir.⁴²

Günümüzde, cami ve medresenin bulunduğu kısımda restorasyon çalışmaları başlatılmıştır.

Minkârizâde Yahya Efendi Medresesi

Medresenin banisi, Minkârizâde Yahya Efendi’dir.⁴³ Üsküdar’da kendi adıyla anılan medrese bugün mevcut değildir. Medrese, Ahmet Çelebi Mahallesi’nde ve bu isimle bilinen caminin karşısında, Sümbülzâde Sokağı ile Açık Türbe Sokağı’nın birleştiği yerde ve ikinci sokağın sağ köşesinde idi.⁴⁴

Medresenin 1665 tarihlerinde yapıldığı zannedilmektedir.⁴⁵ Kare plan üzerine bir avlu etrafında on üç oda ve bir dershaneden meydana geldiği düşünülmektedir. Medrese muhtemelen 1855 depreminde yıkılmıştır.⁴⁶ Medrese girişin sol köşesinde Yahya Efendi’nin türbesi ve yanında türbedar odası bulunmaktaydı.⁴⁷ Oğlu Müftüzâde Abdullah Efendi medresenin bir odasını kütüphane haline getirip buraya 425 adet kitap bağışlamış ve 1099 (1688) tarihinde bir vakfiye düzenlemiştir.⁴⁸

Günümüzde Hüdaî Vakfı tarafından restorasyon çalışması yürütülmektedir. Medrese aslına uygun olarak yeniden ihya edilmektedir.

39 Mübahat S. Kütükoğlu, *1869’da Faal İstanbul Medreseleri*, İstanbul 1997

40 Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 322.

41 Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 323.

42 İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleriyle ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, c. II, İstanbul 1977, s. 293.

43 Minkârizâde ailesinin tanınmış ilk üyesi olan ve Mekke kadısı iken vefat eden Alanyalı Ömer Efendi’nin oğludur ve babasının İbrahim Paşa-yı Atık Medresesi müderrisi olduğu sırada 1018’de (1609) doğdu. Önce Aziz Mahmud Hüdayî’den Kur’an öğrendi, daha sonra tahsiline devam ederek, Şeyhülislâm Hoca-zâde Esad Efendi’den mülazım oldu. (Mehmet İpşirli, “Minkârizâde Yahya Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXX, Ankara 2005, s.114-115) Birçok medresede müderrislik yaptıktan sonra Mekke, Kahire ve İstanbul Kadı’lığı gibi önemli görevlerde bulundu. Rumeli Kazaskerliği görevinden sonra IV. Mehmed 1662 tarihinde onu şeyhülislâmlığa tayin etti. (İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, s. 290)

44 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1244.

45 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1244.

46 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 1244.

47 İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, s. 290.

48 Mehmet İpşirli, *a.g.m.*, s. 114.

Minkarizâde Yahya Efendi Medresesi

Ahmediye Medresesi

Üsküdar'da adını verdiği Ahmediye Semsî'ndedir. Gündoğumu Caddesi ile Esvapçı Sokağı köşesinde eğimli arazideki Ahmediye Külliyesi içerisinde. Külliye; cami, medrese, kütüphane, sebîl, çeşmeler ve türbeden müteşekkildir.

1722 tarihinde inşa olunan külliyenin bânisi Eminzâde Hacı Ahmed Ağa'dır.⁴⁹ Tersane Eminliği yapmış olan bu zat 1730'da vefat etmiş olup, külliyesinde medfundur. Medresenin mimarı Kayserili Mehmed Ağa'dır.⁵⁰

Külliyenin "L" şeklinde on bir talebe hücre ve bir dersane-mescid ile bir kütüphanesi vardır. Medresenin dershanesi, Gündoğumu Caddesine açılan cümle kapısının üzerinde fevkani ve sekiz köşelidir.

1792'de sayımın yapıldığı sırada 11 kişi, 1869'da yine 11 talebe öğrenim görüyordu. 1914'teki teftiş raporunda ise 6 talebenin ikamet edebileceği kaydedilmekle beraber, 1918'de ise bir odasında asker, iki odasında muhacirler kalırken diğer

49 Aydın Yüksel, "Ahmediye Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. II, İstanbul 1989, s.169-170.

50 Zekeriya Kurşun a.g.e., c. II, s.291.

USKUDAR
AHMEDİY

Ahmediye Medresesi

odaların boş olduğu tespit edilmiştir.⁵¹ Medrese odaları bir dönem Kızılay'ın imareti haline getirilmiş ve 1965 yılına kadar Üsküdar'ın fakir halkına buradan yemek dağıılmaktaydı.⁵² Günümüzde, medrese Üsküdar Müftülüğü Erkek Kur'an Kursu olarak kullanılmaktadır.

Sonuç

Araştırmamızda Üsküdar'da, Osmanlı Dönemi'nde kurulmuş olan ve bilhassa günümüze ulaşan medreseler üzerinde durulmuştur. Tarihte isimleri geçenler hakkında genel bilgiler verilmekle beraber günümüze ulaşanlar biraz daha detaylı anlatılmış ve görsel materyallerle desteklenmiştir. Konuyu özet mahiyetinde aşağıda tablo şeklinde bilgiler daha derli toplu hale getirilmiştir. Tablonun altındaki dipnotlar açıklayıcı mahiyette olup burada geçen bilgilerin kaynakları metin içerisinde mevcuttur.

51 Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.318.

52 Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. III, s. 1239.

Gerek tarihimiz ve gerekse de kültürümüzün en önemli unsurlarından biri olan medreseler, yüzyıllardan beri kullanım amaçları değişmiş olsa bile hizmete devam etmektedir. Umarız yüzyıllar boyunca da devam edecektir.

Üsküdar'da Osmanlı Medreseleri (Kronolojik Tablo)

	Medrese Adı	Bulunduğu Semt	İnşa Tarihi	Mimarı	Bânisi	Günümüzdeki Durumu
1	Rum Mehmed Paşa	Aziz Mahmud Hüdayi Mh.	1471-1472	?	Rum Mehmed Paşa	Mevcut değil
2	Abdullah Ağa	İstavroz	? ¹	?	Bostancıbaşı Abdullah Ağa	Mevcut değil
3	Mihrimâh Sultan	Üsküdar Meydan (İskele)	1547	Mimar Sinan	Mihrimâh Sultan	Mihrimâh Sultan Tıp Merkezi
4	Hacı Kadın	? ²	1552-1553	Mimar Sinan	Mihrişah Hatun	Mevcut değil
5	Gülfem Hatun	Aziz Mahmud Hüdayi	1561-1562	Mimar Sinan	Gülfem Hatun	Mevcut değil
6	Atik Vâlîde	Valide-i Atik Mahallesi	1580 ³	Mimar Sinan	Nurbânu Vâlîde Sultan	Mahmut Celalettin Ökten Hikmetevi ⁴
7	Şemsî Paşa	Üsküdar İskele	1580-1581	Mimar Sinan	Şemsî Paşa	Şemsî Paşa İlçe Halk Kütüphanesi
8	Çinili	Murat Reis Mahallesi	1640'lı yıllar ⁵	Kasım Ağa	Mahpeyker Kösem Sultan	Restorasyon
9	Minkarizâde Yahya Efendi	Aziz Mahmud Hüdayi Mh.	1665	?	Minkarizâde zâde Yahya Efendi	Mevcut değil
10	Ahmediye	Ahmediye	1722	Kayserili Mehmed Ağa	Tersane Emîni Hacı Ahmed Ağa	Üsküdar Müftülüğü Erkek Kur'an Kursu

1 Medresenin inşa tarihi kesin olmamakla beraber Abdullah Ağa 1489 yılında vefat etmiştir. Ancak vakfiyesi 1502 tarihli'dir. Bu da bize medresenin inşa tarihinin XV. asrın son yıllarını işaret etmektedir.

2 Yerini kesin olarak bilemiyoruz ancak Mehmet Nermi Haskan'a göre Selman Ağa Camii'ne yakın olmalıdır.

3 Külliye'nin cami kitabesinde bitiriliş tarihi 1583 olmakla beraber ilk müderris tayini 1580 yılındadır.

4 Aynı zamanda İlim Yayma Cemiyeti Kadıköy Şubesi

5 Külliye 1640 tarihinde inşa edilmiştir ancak medresenin daha sonradan inşa edildiği sanılmaktadır. Bunun nedeni kitabede medreseden bahsedilmemektir.